

اقتصاد مقاومتی؛ تهدید محوری یا چالش محوری

سید محمد جواد قربی | کارشناس ارشد علوم سیاسی

اقتصاد مقاومتی، سیاستی برای برون رفت از چالش‌ها و تهدیدات اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در زمان حال و آینده است و برخلاف الگوهای رایج اقتصادی که برای پیشرفت کشورها و رهایی از رکودهای اقتصادی از غرب اقتباس می‌شود، اقتصاد مقاومتی الگوی بومی در بستر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است که از نیازها و شرایط جمهوری اسلامی ایران برآمده است. در خصوص اقتصاد مقاومتی دورویکرد کلی وجود دارد: تهدید محوری و چالش محوری، اما آنچه در این نوشتار بر آن تاکید می‌شود رویکرد تلفیقی آینده‌نگر است به این معنا که اقتصاد مقاومتی ضمن توجه به تهدیدات بیرونی و چالش‌های درونی اقتصاد ملی، به مسائل کلان و راهبردی اقتصاد در آینده توجه دارد و بی‌توجه به مسائل اقتصادی نسل‌های آینده نیست.»

از تهدیدات اقتصادی طراحی و تدوین شده است؛ از این رو، اقتصاد مقاومتی را مقطعی و کوتاه مدت می‌پندارند و از منظری دیگر دستاورد این دیدگاه، موقتی دانستن اقتصاد مقاومتی است که با واقعیت و آراء رهبرانقلاب اسلامی همخوانی چندانی ندارد. تهدید در ادبیات استراتژیک و نظامی بیشتر ناظر بر اموری بیرونی است و مؤلفه‌های خارجی را شامل می‌شود.

از این رو، تحریم‌های اقتصادی و مالی، تکان‌های اقتصاد بین‌الملل، فروپاشی نظام سرمایه داری و... به عنوان آفت‌ها و تهدیدات پیش روی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در نظر گرفته می‌شوند که اقتصاد مقاومتی به مثابه یک

در برداشت اول، یعنی اقتصاد مقاومتی به عنوان راهبردی برای رفع و مدیریت تهدیدات، اقتصاد مقاومتی صرفاً برای برون رفت از تهدیدات اقتصادی طراحی و تدوین شده است؛ از این رو، اقتصاد مقاومتی را مقطعی و کوتاه مدت می‌پندارند و از منظری دیگر دستاورد این دیدگاه، موقتی دانستن اقتصاد مقاومتی است که با واقعیت و آراء رهبرانقلاب اسلامی همخوانی چندانی ندارد.

در خصوص اقتصاد مقاومتی سه رویکرد عمده وجود دارد:

الف. رویکرد تهدید محوری،

ب. رویکرد چالش محوری،

پ. رویکرد تلفیقی و آینده‌نگر.

یکی از شاخصه‌های اصلی ملت در عصر جدید، وجود نظام اقتصادی قدرتمند در سایه دولتی ملی است. تهدیدپذیری اقتصادی، منجر به تهدید نظام سیاسی می‌شود و فروپاشی اقتصادی یک نظام سیاسی، بی‌شک یکی از عناصر و مؤلفه‌های هویت ملی را تهدید می‌کند. منطقه پرتنش خاور میانه و وجود کشورهای رقیب و دشمن ایران در منطقه، می‌تواند عوامل بیرونی این تهدید در نظر گرفته شود؛ به طوری که براساس سند چشم‌انداز بیست ساله، ایران در افق ۱۴۰۴ باید به جایگاه اول اقتصادی منطقه دست یابد. زیرا کشورهای برخوردار از رشد اقتصادی مستمر و درونزای بالاتر، و با توزیع عادلانه‌تر و استقلال اقتصادی بیشتر، کمتر در معرض تهدیدات اقتصادی هستند. در نتیجه نظام سیاسی و هویت ملی آن‌ها کمتر در معرض خطر است.^۱

۱. رویکرد تهدید محوری

در برداشت اول، یعنی اقتصاد مقاومتی به عنوان راهبردی برای رفع و مدیریت تهدیدات، ناظر بر این موضوع است که اقتصاد مقاومتی صرفاً برای برون رفت

۱. فرهاد رهبر و سید موسی خادمی، «تهدیدپذیری اقتصادی، تهدیدپذیری هویت ملی (مطالعه موردی ایران و کشورهای منطقه)»، فصلنامه مطالعات ملی، دوره نهم، شماره ۳۵، زمستان ۱۳۸۷، ص ۱۳۵.

تاکنیک برای رفع آنها در نظر گرفته شده است. نمونه چنین دیدگاهی را می‌توان در کتاب «تهدیدات اقتصادی و اقتصاد مقاومتی» مشاهده نمود که در این اثر، تهدیدات اقتصادی و سابقه آن را در عوامل بیرونی جست و جوی نمود که اقتصاد مقاومتی راه‌های برای برون رفت از آن است و معضلات داخلی نظیر امنیت شبکه بانکی، صادرات و واردات، دانش و فناوری، نظام ارزی و غیره در پرتو تحریم‌ها مورد سنجش قرار می‌گیرند.^۱ برخی دیگر، ضمن توجه به مؤلفه‌هایی نظیر بی‌ثباتی اقتصادی و تهدیدات اقتصادی در سطح فردی، اما تأکید اصلی‌شان بر عوامل بیرونی نظیر جهانی شدن اقتصادی، شوک‌های

رویکرد چالش محوری اعتقاد دارد که بخش عمده‌ای از کاستی‌های اقتصاد ملی ناشی از موانع درونی است. این دیدگاه که تحریم‌ها را در تاثیرگذاری بر اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بی‌اثر می‌داند، اعتقاد دارد اقتصاد مقاومتی عاملی برای برون رفت از چالش‌های درونی نظیر سوء مدیریت‌ها، اقتصاد تحمیلی و مصرف‌گرایی، بی‌توجهی به موازین اسلامی در معاملات اقتصادی، رباخواری و... می‌باشد.

اقتصادی، تکانه‌های بین‌المللی اقتصادی، تحریم‌ها و بحران‌های اقتصادی است.^۲

در نکته اول باید اشاره کرد که اقتصاد مقاومتی یک سیاست مؤثر در رشد و شکوفایی ملی در شرایط تحریم است و بر اساس بیانات رهبری: «اینچیز نیست که اقتصاد مقاومتی معنایش حصار کشیدن دور خود و فقط انجام یک کارهای تدافعی باشد؛ نه، اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند. این یک فکر است، یک مطالبه عمومی است. شما دانشجو هستید، استاد هستید، اقتصاددان هستید؛ بسیار خوب، با زبان دانشگاهی، همین ایده اقتصاد مقاومتی را تبیین کنید؛ حدودش را مشخص کنید؛ یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تضمین‌کننده رشد و شکوفایی یک کشور باشد.»^۳

لاجرم تنها راه برون رفت از فشارهای اقتصادی غرب، اقتصاد مقاومتی است: «علاج مشکلات کشور پیمودن راه اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی تکیه به درون. چشم‌انداز دور به دست دیگران؛ ما توانایییم، ما ثروتمندیم، هم ثروت انسانی داریم؛ نیروی انسانی ما در دنیا کم‌نظیر است، اگر نگوئیم بی‌نظیر، هم ثروت‌های زیرزمینی؛ ثروت‌های ما فوق‌العاده است. دنیا به ما احتیاج دارد؛ به قدری که دنیا به ما احتیاج دارد، ما به دنیا احتیاج نداریم. امروز دنیا روی کاکل نفت و گاز می‌چرخد؛ ما در دنیا اول کشوریم در همه فهرست بلند کشورهای دنیا. با توجه به ذخایر نفت ما و ذخایر گاز ما، ما در دنیا اولیم. این

۱. سیدجواد هاشمی فشارکی و سمیه پورعبدی، تهدیدات اقتصادی و اقتصاد مقاومتی، اصفهان، نشر علم آفرین، ۱۳۹۳، فصل سوم تا پنجم.
۲. سیدموسی خادمی، تهدیدات اقتصادی ملی، تهران، انتشارات دانشگاه دفاع ملی، ۱۳۹۴، فصل سوم تا پنجم.
۳. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار دانشجویان در تاریخ ۱۶/۰۵/۱۳۹۱.

ذخایر ما است، دنیا به اینها احتیاج دارد. دیدید یک مقدار لبخندی مشاهده شد، شرکت‌های خارجی هجوم آوردند؛ می‌خواهند بیایند، تا چه وقت می‌توانند آمریکایی‌ها روی این لجبازی خودشان مقاومت کنند؟ اگر چنانچه ما بروی توان خودمان تکیه کنیم، استقامت آنها در هم خواهد شکست؛ این را بدانند. تا وقتی که ما چشممان به دست دیگران باشد، دنبال این باشیم که کدام مقدار از تحریم‌ها کم‌تر شود، کدام مقدار چنین شد، فلان حرف را فلان مسئول آمریکایی گفت یا نگفت، تا وقتی دنبال این حرف‌ها باشیم به جایی نمی‌رسیم. ما یک کشور بزرگ هستیم، یک ملت قوی هستیم، ملت با فرهنگ هستیم، ملت با استعداد هستیم، ثروت خدادادی هم الی‌ماشاءالله داریم؛ مسئولینمان هم خوشبختانه مسئولین دلسوزی هستند، دلشان می‌خواهد کار کنند، ما هم کمکشان می‌کنیم، دعایشان هم می‌کنیم؛ البته اصرار هم می‌کنیم که مسئولین هم به نیروی داخلی تکیه کنند؛ از مسئولین هم می‌خواهیم به مردم اعتماد کنند، به نیروی داخلی اعتماد کنند، سعی کنند این سرچشمه فیاض تمام نشدنی را در داخل، خروشان و فروزان و جوشان کنند؛ این اگر شد، همه درهای بسته باز خواهد شد. باید این جوری حرکت کنند، این جوری عمل کنند.»^۴

فائق آمدن بر سیاست‌های استکباری و سلطه‌گرایانه غرب در حوزه اقتصادی، از مجرای مقاومت‌سازی اقتصاد اتفاق می‌افتد و همین امر سبب گردید تا اقدامات خصمانه غرب نیز بدون نتیجه راهبردی باشد: «واقعیت دیگر این است که همین دشمن، از مقابله با ملت ایران و مقابله با نظام اسلامی عاجز است. دلیل عجز را اگر بخواهید، این است که چون نمی‌تواند مقابله کند، تحریم را آورده؛ والا اگر می‌توانست مقابله کند، تحریم چرا؟ دلیل بر اینکه تحریم هم فایده ندارد و نداشته است و نخواهد داشت، این است که مکرر تهدید نظامی می‌کند. خوب، اگر می‌توانستند این‌ها با شیوه‌های متعارف و معمول دنیا این انقلاب را از بین ببرند و این ملت را به زانو در بیاورند، دیگران تهدید و این فشار و اینها لازم نبود. و این تحریم هم جدید نیست و نشان هم دادند... این تحریمی که اینها ظالمانه و از روی بغض و عداوت و نفرت بر ملت ایران تحمیل کردند، اثری نخواهد داشت و ان‌شاءالله این اقتصاد مقاومتی فائق خواهد آمد بر ترفندهای آنها. این هم یک واقعیت است.»^۵

با این اوصاف، بخشی از گفتارها و منطقی معتقدین به رویکرد اول، صحیح است؛ به این معنا که یکی از انگیزه‌ها و عوامل تهیه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، تهدیدات اقتصادی بیرونی بوده است:

«از انگیزه‌ها و عوامل تهیه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، تهدیدهای اقتصادی خارجی است. خوب تحریم‌ها از قبل بود، منتها این تحریم‌ها از حدود زمستان سال ۹۰ تا امروز، تبدیل شده به جنگ اقتصادی، دیگر اسم آن تحریم هدفمند نیست، یک جنگ تمام‌عیار اقتصادی است که متوجه ملت ما است. علت آن هم، نه مسئله هسته‌ای است، نه مسئله حقوق بشر است، نه مسائل دیگری از این قبیل است؛ علت آن را خود آنها هم می‌دانند، ما هم می‌دانیم؛ علت، استقلال‌خواهی ملت ایران است؛ علت، داشتن یک حرف نوبر پاپه مبانی اسلام است که برای کشورهای دیگر و ملت‌های مسلمان‌الگو خواهد شد.»^۶

۴. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مردم آذربایجان در تاریخ ۲۸/۱۱/۱۳۹۲.
۵. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری در تاریخ ۱۵/۱۲/۱۳۹۲.
۶. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در تاریخ ۲۰/۱۲/۱۳۹۲.

۲. رویکرد چالش محوری

علاوه بر تحریم‌های اقتصادی، یک اقتصاد مقاوم باید به فکر خنثی‌سازی و مدیریت تکانه‌های اقتصادی بین‌المللی، بحران‌های طبیعی، مشکلات محصولات وارداتی و صادراتی و... باشد؛ «از مؤلفه‌های سیاست‌های مقاومتی، توانایی مقاومت در برابر عوامل تهدیدزا است که در این سیاست‌ها دیده شده و مورد ملاحظه قرار گرفته. برخی از عوارض مؤثر بر اقتصاد کشورها تکانه‌های اقتصادی دنیا است که پیش می‌آید؛ مثل همان چیزی که در این سال‌ها پیش آمد و در برهه‌های دیگری پیش آمده که این تأثیر می‌گذارد بر روی کشورها. من یک وقتی گفتم، رئیس یکی از کشورهای آسیای جنوب شرقی آمد و با من ملاقات کرد؛ در آن دوره‌ای که در این منطقه آن شکست عجیب به وجود آمد؛ حرف او به من این بود، گفت شما فقط بدانید، ما در یک شب از یک کشور غنی تبدیل شدیم به یک کشور فقیر! یعنی اقتصاد غیرمقاوم این جوری است. پس یک عامل برای تأثیرگذاری بر روی اقتصادها همین تکانه‌های گوناگون اقتصادی دنیا است که سرریزی می‌شود به کشورها، یک عامل بلاهای طبیعی است که پیش می‌آید، و یک عامل هم تکانه‌های تخصصی است؛ مثل تحریم‌ها و امثال تحریم‌ها. فرض بفرمایید که در مراکز تصمیم‌گیری، تصمیم‌گیری بشود روی قیمت نفت، یک وقت قیمت نفت را من باب مثال بیاورند به شش دلار، کما اینکه برای ما اتفاق افتاد؛ خیلی از اینها عادی نیست؛ این‌ها کارهای پیش‌بینی شده و مؤثر و به دنبال تصمیم‌گیری‌های مشخصی است که از مراکز دنبال می‌شود. بنابراین مؤلفه دوم، توانایی مقاومت در برابر عوامل تهدیدزا است.»^۱

در نهایت اینکه رویکرد تهدیدمحور نیمی از حقیقت اقتصاد مقاومتی و ظرفیت‌های آن می‌باشد ولی براساس منویات و بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهدیدهای خارجی و بیرونی نیز بخشی از انگیزه‌های طرح‌الگویی اقتصاد مقاومتی هستند و بخش دیگر آن، معطوف به چالش‌های درونی است. رویکرد چالش محوری اعتقاد دارد که بخش عمده‌ای از کاستی‌های اقتصاد ملی ناشی از موانع درونی است. این دیدگاه که تحریم‌ها را در تأثیرگذاری بر اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بی‌اثر می‌داند، اعتقاد دارند اقتصاد مقاومتی عاملی برای برون‌رفت از چالش‌های درونی نظیر سوء مدیریت‌ها، اقتصاد تحمیلی و مصرف‌گرایی، بی‌توجهی به موازین اسلامی در معاملات اقتصادی، رباخواری و... می‌باشد که توجه به این مؤلفه‌ها، اقتصاد ملی را تقویت می‌کند و هیچگونه تهدیدی از سوی تحریم‌های بین‌المللی و تکانه‌های اقتصاد بین‌الملل علیه ایران وارد نمی‌شود. این دیدگاه به ظاهر آرمان‌گرایانه، تا حدودی به واقعیت نزدیک است؛ به این معنا که ظرفیت‌های اقتصاد اسلامی و پتانسیل‌های جامعه ایرانی به حدی است که مدیریت صحیح و تدبیر مناسب در آن‌ها می‌تواند یک اقتصاد مقاوم را شکل دهد ولی به این معنا نیست که هرگز در برابر تهدیدات خصمانه هیچگونه آسیبی به نظام اقتصادی وارد نشود. صرف‌نگریستن به موضوع اقتصاد مقاومتی از منظر برون‌رفت از مصائب داخلی صحیح نیست و این اقتصاد علاوه بر رفع چالش‌های درونی، عاملی برای مهار و کنترل آسیب‌های بیرونی نیز می‌باشد.

۳. رویکرد تلفیقی

در رویکرد تلفیقی (توجه به چالش و تهدیدهای اقتصادی) با نگرشی معطوف به آینده، ضمن توجه به آسیب‌ها، چالش‌ها و تهدیدات درونی و بیرونی در زمان حال، توجه به آینده نیز دارد.

یکی از ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی، توجه آن به آینده دولت و امت اسلامی

است و نباید تصمیمات کلان کشور بدون توجه به نسل‌های آینده اتخاذ گردد. همین امر، آینده‌نگری را یکی از شاخصه‌های اصلی اقتصاد مقاومتی قرار داده است. همانگونه که در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی آمده است؛ «اقتصاد مقاومتی متناسب با وضعیت امروز و فردای ما است؛ مربوط به وضع کنونی و شرایط کنونی کشور نیست، این یک تدبیر بلندمدت برای اقتصاد کشور است؛ می‌تواند اهداف نظام جمهوری اسلامی را در زمینه مسائل اقتصادی برآورده کند.»^۲

علاوه بر توجه به نسل‌های آینده در تصمیمات راهبردی اقتصادی، باید پیش‌بینی‌های لازم در خصوص چالش‌ها و آسیب‌های احتمالی اقتصاد و معیشت در دو بعد داخلی و خارجی اتفاق بیفتد تا کشور خود را برای مقابله برای آنها آماده کند؛ زیرا نظامی از استحکام و ایمنی بالایی برخوردار است که خود را برای مدیریت ناامنی‌های آینده مهیا و آماده سازد و همین امر ناظر بر یک تدبیر کارآمد و کلان‌نگر است. نمونه این موضوع را می‌توان در تدبیر و آینده‌نگری حضرت یوسف (ع) مشاهده نمود که در شرایط وفور نعمت و آبادانی، صرفاً به همان شرایط اکتفا نکرد بلکه با تدبیر و آینده‌نگری خویش، ضمن شناسایی آفت‌ها و آسیب‌های اقتصادی در آینده، از قبل وقوع آنها، تدابیری پدافندی را اتخاذ نمود که جامعه در آینده با کمترین مصائب و مشکلات مواجه گردد. پس یک اقتصاد مقاوم، صرفاً ناظر بر تهدیدات و چالش‌های فعلی اقتصاد نیست بلکه یک استراتژی بلندمدت اقتصادی برای برون‌رفت از شدائد، نابسامانی‌ها و اختلالات اقتصادی در زمان حال و آینده است. به تعبیر رهبر معظم انقلاب اسلامی؛ «در اینکه گفتیم اقتصاد مقاومتی بهترین راه حل مشکلات اقتصادی کشور است شکی نیست، اما معنای آن این نیست

در رویکرد تلفیقی (توجه به چالش و تهدیدهای اقتصادی) با نگرشی معطوف به آینده، ضمن توجه به آسیب‌ها، چالش‌ها و تهدیدات درونی و بیرونی در زمان حال، توجه به آینده نیز دارد.

که ناظر به مشکلات کنونی کشور است که یک مقداری از آن مربوط به تحریم است، یک مقداری از آن مثلاً مربوط به غلط بودن فلان برنامه است. نه، این مال همیشه است. اقتصاد مقاومتی یعنی مقاوم‌سازی، محکم‌سازی پایه‌های اقتصاد؛ این چنین اقتصادی چه در شرایط تحریم، چه در شرایط غیرتحریم، بارور خواهد بود و به مردم کمک می‌کند.»^۳

اقتصاد مقاومتی یک تاکتیک نیست؛ زیرا تاکتیکی نگرستن به این اقتصاد مستلزم پذیرش این است که سیاست‌های اقتصاد مقاومتی کوتاه مدت بوده و بعد از رفع تهدیدات اقتصادی بیرونی، دیگر احتیاجی به اقتصاد مقاومتی نیست. اما حقیقت این گونه نیست و این سیاست‌های اقتصادی بلند مدت بوده و به مثابه استراتژی، معطوف به زمان‌های آینده هم می‌باشد و در تمامی شرایط - چه زمان بحران و چه در زمان آسایش و رفاه - باید به این سیاست‌های توجه داشت. پس؛ «سؤال این است که آیا مطرح کردن اقتصاد مقاومتی در شرایط کنونی، به معنای این است که ما یک حرکت مقطعی می‌خواهیم انجام بدهیم؟ چون حالا کشور دچار تحریم و دچار فشار و دچار جنگ اقتصادی

۱. با تلخیص: بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در

تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

۲. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در حرم مطهر رضوی در تاریخ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱.

۱. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

هدف ایجاد اختلال در نظام محاسباتی و دستگاه محاسباتی من و شما است. در می دانه‌های دیگر، استکبار نتوانسته است، کاری از او برنیامده است. در میدانهای واقعی، تنها دو عامل مادی در اختیار جبهه استکبار بوده و هست: یکی تهدید نظامی، یکی تحریم. استکبار غیر از این دو هیچ چیز در اختیار ندارد. از لحاظ قدرت منطق، قدرت استدلال، توانایی بر اثبات حقایق، دست استکبار بسته است. تنها دو کار می‌تواند بکند: یکی تهدید نظامی است که مرتب می‌کند، یکی هم تحریم؛ این دو هم علاج دارد. تحریم را با مجاهدت در باب اقتصاد مقاومتی بایستی خنثی کرد... برنامه‌های اقتصادی بر اساس و با فرض ماندن تحریم‌ها بایستی برنامه‌ریزی بشود و تعقیب بشود و تحقق پیدا بکند. فرض کنیم که این تحریم‌ها دژه‌ای و سرسوزنی کم نخواهد شد؛ که حالا خود آنها هم همین را می‌گویند. آن‌ها هم می‌گویند که تحریم‌ها دست نخواهد خورد، حتی از حالا شروع کردند که اگر در زمینه هسته‌ای هم به توافق برسیم، معنای آن این نیست که همه تحریم‌ها برداشته خواهد شد؛ هنوز چیزهای دیگری هم هست؛ این همان حرفی است که ما همیشه می‌گفتیم... بنابراین، علاج مسئله تحریم، عبارت است از همین اقتصاد مقاومتی.^۴

جمع‌بندی

اقتصاد مقاومتی یک استراتژی بلند مدت برای رفع تهدیدات فعلی و آینده اقتصاد ملی از سوی دشمنان است که با برطرف کردن چالش‌های اقتصادی و فرهنگ اقتصادی درونی، سامان اقتصادی کشور برای مقابله با آسیب‌ها و چالش‌ها آماده می‌گردد و صرفاً به زمان حال محدود نمی‌شود و نگاهی ملان و بلندمدت نسبت به مسائل جاری کشور و جامعه دارد و همین امر، نظام را در گستره زمانی آینده واکسینه و قوی می‌سازد.

رهبر انقلاب اسلامی در یکی از بیانات خویش بیان می‌دارند: «روی اقتصاد و روی فرهنگ و روی علم باید تکیه کنید. اقتصاد مقاومتی قدم بلندی است که در این زمینه‌ها می‌توان برداشت و دستگاه‌های دولتی و دستگاه‌های مدیریت کشور - چه در مجلس، چه در دولت، چه بخش‌های گوناگون وظایفی در این زمینه دارند. علاج مشکلات کشور، اقتصاد مقاومتی است. علاج مشکلات کشور را، چه مشکلات اقتصادی، چه مشکلات سیاسی، بیرون از این مرزها نمی‌شود پیدا کرد. کار بکنند؛ هرکس هر تلاشی بلد است، انجام بدهد؛ ما هم موافقیم، بارها هم گفته‌ایم، از همه کسانی که در بخش‌های مختلف - خارجی، داخلی - ابتکار دارند و حرکت دارند و تحرک دارند، ما دفاع می‌کنیم - دفاع صمیمانه و واقعی، نه دفاع صوری - اما معتقدیم آن چیزی که علاج مشکلات کشور است، در درون کشور است، در درون وجود من و شما است. ما هستیم که می‌توانیم اقدام بکنیم؛ بلد باشیم که چه کار بکنیم و بفهمیم که راه درست کدام است و با جرأت و دلیری آن کار را انجام بدهیم؛ آن وقت مشکلات کشور بلاشک حل خواهد شد. یک گام بزرگ و بلند، همین اقتصاد مقاومتی است.»^۵ پس رویکرد مورد نظر این نوشتار کوتاه، تلفیقی نگری نسبت به موضوع اقتصاد مقاومتی است؛ به این شرح که اقتصاد مقاومتی را علاج دردهای اقتصادی درونی و تهدیدات اقتصادی بیرونی می‌داند که امری بلندمدت بوده و ضمن برطرف کردن نیازهای اساسی جامعه در زمان حال، از سرمایه‌های ملی برای نسل‌های آینده حفاظت و حراست می‌نماید و با شناسایی و برنامه‌ریزی برای آینده جمهوری اسلامی ایران، ضریب تهدیدات و چالش‌ها را در دهه‌های بعد کاهش می‌دهد و امنیت پایدار و مقاوم را برای امروز و فردای ایران به ارمغان خواهد آورد. ■

است، همچنان که مثلاً هیئت‌های فکر و عمل برای مقابله با جنگ اقتصادی تشکیل می‌شود، این سیاست‌ها را برای این ابلاغ کرده‌ایم؟ جواب این است که نه، به هیچ وجه این جور نیست؛ این سیاست‌ها سیاست‌های بلندمدت است؛ برای امروز هم مفید است، برای دورانی که هیچ تحریمی هم نداشته باشیم مفید است؛ یعنی سیاست‌های بلندمدتی است که بنای اقتصاد کشور بر این‌ها گذاشته می‌شود؛ تدبیر مقطعی نیست، این یک تدبیر بلندمدت است، یک سیاست راهبردی است. طبعاً کشوری مثل کشور ما، کشور ما کشور بزرگی است، کشور ریشه‌داری است، کشور دارای موقعیت ممتازی است، امروز در دنیا کشور بسیار آبرومندی است، دارای فرهنگ مترقی است، دارای سابقه درخشان و مترقی است، دارای هدف‌های بلندی است، حرف نوبی مطرح کرده، کشوری با این خصوصیات نیاز دارد به اینکه اقتصاد آن با

«روی اقتصاد و روی فرهنگ و روی علم باید تکیه کنید. اقتصاد مقاومتی قدم بلندی است که در این زمینه‌ها می‌توان برداشت و دستگاه‌های دولتی و دستگاه‌های مدیریت کشور - چه در مجلس، چه در دولت، چه بخش‌های گوناگون وظایفی در این زمینه دارند. علاج مشکلات کشور، اقتصاد مقاومتی است.»

همان خصوصیتی باشد که در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مورد ملاحظه قرار گرفته. عرض کردیم این سیاست‌ها، سیاست‌های متحجر نیست، بسته نیست که اگر چنانچه یک فکر جدید، یک طرح جدید، راه نوبی در دنیا به وجود آمد، نتواند آن را در خودش هضم کند، به هیچ وجه این جور نیست؛ قابل انعطاف است، می‌تواند تکمیل بشود، می‌تواند توسعه پیدا کند، لکن خط مستقیم آن تغییر پیدا نخواهد کرد.^۱

ایشان در جایی دیگر پیرامون کوتاه مدت نبودن اقتصاد مقاومتی چنین بیان می‌دارند: «از لحاظ کوتاه مدت هم اعتقاد بنده این است؛ یعنی این اعتقاد ناشی از کاری است که کارشناسان و صاحب نظران کرده‌اند که تحریم‌ها هم که امروز مسئله تحریم‌ها یکی از مسائلی است که در ذهن‌ها مطرح است با پیشرفت علم بی‌اثر می‌شود. با نگاه کوتاه مدت و میان مدت هم که نگاه کنیم با قطع نظر از آن آینده طولانی و بلندمدت اگر کشور می‌خواهد تحریم‌ها که امروز ابزاری است در دست دشمنان ما برای تحقیر ملت از تحریم برای فشار آوردن روی آبروی ملی، غیر از فشارهای عملی که مربوط به زندگی است استفاده می‌کنند و تحقیر می‌کنند؛ اینکه ما از گذشته، در این چند سال مدام تکرار می‌کردیم که روی مسئله تحریم‌ها خیلی تکیه نکنید، به خاطر این است، بی‌اثر شود، با نگاه علمی به مسائل کشور، و توجه به علم، و پیوند دادن علم و صنعت و کشاورزی تحریم‌ها بی‌اثر خواهد شد. و ما در این زمینه‌ها میدان کار برایمان باز است و می‌توانیم کار کنیم.»^۲

با این اوصاف، تحریم‌های اقتصادی به مثابه جایگزینی برای اقدامات سخت‌افزاری و نظامی غرب^۳ از طریق استراتژی اقتصاد مقاومتی مهار می‌شود که مبتنی بر مدیریت چالش‌ها و تهدیدات با رویکرد آینده‌نگرانه است. «آنچه ما امروز در مجموعه رفتار دستگاه استکبار مشاهده می‌کنیم، همین است؛

۱. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

۲. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار اساتید دانشگاه‌ها در تاریخ ۱۳۹۳/۰۴/۱۱.

۳. نک: مصطفی زهرانی، نظریه‌های تحریم اقتصادی، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۷.

۴. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان نظام در تاریخ ۱۳۹۳/۰۴/۱۶.

۵. بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۳/۰۳/۰۴.